

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Duties beyond Borders

Baehr, P.R.

Citation

Baehr, P. R. (1982). Boekbespreking van: Duties beyond Borders. *Acta Politica*, 17: 1982(2), 286-289.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452285>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452285>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

conflicten met gezant C. baron van Breugel Douglas had. In 1943 kwam ook Van Gulik naar Tsjoenking, in 1944 gevolgd door Bos. Alle leden van de tolkendienst voerden in Tsjoenking persoonlijke diplomatieke titels. De Josseling De Jong kreeg een functie bij het Bureau Na-oorlogse Vraagstukken van het ministerie in Londen (p. 90).

Voor deze lezer althans bevat de geciteerde passage te veel aan detail, temeer omdat deze informatie nauwelijks nodig is voor een begrijpen van de grote lijnen van het verhaal.

De stijl van het boek doet nogal eens denken aan die van L. de Jong in zijn *Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, waarnaar Kersten soms verwijst; het overgrote deel van de studie is echter gebaseerd op eigen archiefonderzoek. De overeenkomst in stijl is met name opvallend in de persoonsbeoordelingen die de schrijver niet schuwt. Zo blijkt de gezant Sillem wegens ongeschiktheid overgeplaatst te zijn van Athene naar Lissabon, 'waar hij voor het neutrale Nederland weinig kwaad kon stichten. . . Zijn luiheid bracht hem ertoe weinig te rapporteren' (p. 189). De voorzitter van de Nederlands-Indische commissie voor overheidsaankopen Mr. Hart was '... te zachtaardig en te goed van vertrouwen om in nauw overleg met de leden van zijn commissie een samenhangend beleid vast te stellen en de realisering daarvan zo nodig af te dwingen' (p. 222). De Nederlandse marinevertegenwoordiger in Washington, schout-bij-nacht Stöva, blijkt 'een weinig impo-sante figuur' te zijn (p. 231), maar niet goed te kunnen samenwerken met de 'zure' KNIL-attaché Weyerman (p. 232), die even later ook nog 'eigenzinnig' en 'geborneerd' (p. 235) blijkt te zijn. Het wordt niet duidelijk op welke gegevens de schrijver deze, vaak erg korte, persoonsbeoordelingen baseert of welke functie ze hebben in zijn tekst. Hij zou er mijns inziens verstandiger aan hebben gedaan ze weg te laten.

De schrijver is er goed in geslaagd de lezer een indruk te geven van de sfeer waarin het gebeuren in Londen zich afspeelde; de moeilijkheden waarmee men aanvankelijk te kampen had bij het opzetten van een ministerie in ballingschap, zowel ten aanzien van de organisatie van het apparaat als ten aanzien van de bepaling van de inhoud van het beleid. Hij heeft over het algemeen veel lof voor Van Kleffens, zij het dat hij hem verwijt onvoldoende te hebben gedaan aan de verbetering van de organisatie van het departement (p. 393). Men zou zich echter kunnen voorstellen dat de minister van buitenlandse zaken in oorlogstijd wel wat belangrijker zaken aan zijn hoofd had dan zich druk te maken over de organisatie van zijn departement.

Door de veelheid aan detail is het niet altijd even gemakkelijk de grote lijn van het betoog vast te houden. Een meer op analyse en misschien wat minder op beschrijving gerichte presentatie zou het geheel voor politicologen interessanter hebben gemaakt.

P. R. Baehr

Stanley Hoffmann, *Duties beyond Borders: On the Limits and Possibilities of Ethical International Politics*, Syracuse: Syracuse University Press, 1981, xiv + 252 blz., \$ 9.95.

Deze verzameling essays is gebaseerd op een vijftal colleges die de Harvardse hoogleraar Stanley Hoffmann in het voorjaar van 1980 heeft gegeven aan de Universiteit

van Syracuse. Zij behandelen verschillende aspecten van moraliteit in de internationale politiek. Evenals in zijn voorlaatste boek, *Primacy or World Order*¹ richt Hoffmann zich uitdrukkelijk niet alleen tot de wetenschappelijke wereld, maar ook tot de mensen daarbuiten. Zijn heldere en simpele stijl van schrijven vergemakkelijkt zulks en maakt het lezen van zijn boeken altijd tot een genoegen.

De volgende onderwerpen worden behandeld:

- is moreel gedrag in de internationale betrekkingen mogelijk, en zo ja, onder wat voorwaarden?
- welke zijn de morele beperkingen op het gebruik van geweld in de internationale politiek?
- moet buitenlandse politiek zich met mensenrechten in laten, en zo ja, met welke?
- wat is de betekenis van verdelende rechtvaardigheid voor de internationale samenleving?
- hoe zou een in moreel opzicht levenswaardige wereldgemeenschap eruit moeten zien?

Men moet bij Stanley Hoffmann geen simpele antwoorden op moeilijke vragen verwachten. Wat hij doet is een probleem diepgaand behandelen, het in al zijn consequenties doordenken en tot een conclusie voeren. In laatste instantie laat hij het echter aan de lezer over zijn eigen morele conclusies te trekken. Hij laat geen twijfel bestaan over zijn eigen uitgangspunten. Hij noemt zich een 'liberal', hetgeen voor hem betekent dat hij gelooft in de ontwikkeling van instituties die erop gericht zijn de samenleving humaner en rechtvaardiger te maken en het lot van de burgers te verbeteren. Zijn keus is voor hervormingen en verbeteringen van de samenleving, niet voor revolutionaire veranderingen.

Het feit dat alle staatslieden dezelfde morele taal spreken, betekent nog niet dat zij ook dezelfde opvattingen hebben over wat mag en wat niet mag in de internationale politiek: 'A community of vocabulary is not the same thing as a community of values' (p. 20). Hij licht dat toe aan de hand van voorbeelden als zelfbeschikking en non-interventie, die inderdaad nogal wat verschillende betekenissen hebben, naar gelang wie deze termen gebruikt. Het is een onderwerp dat een ieder die zich wel eens in de vraag van de universele toepasbaarheid van mensenrechten heeft verdiept, zal aanspreken. Regeringen in Oost en West denken fundamenteel verschillend over wat bijv. de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens betekent voor individuele mensen, terwijl toch met de mond dezelfde normen worden beleden. Dat leidt tot vele misverstanden die soms ook moedwillig in stand worden gehouden.

In het zoeken naar een richtlijn voor beoordelingsnormen van gedrag in de internationale politiek stelt Hoffmann zich niet onverkort op aan de zijde van de zgn. utilitaristen: 'Utilitarianism is better at giving one a good conscience than at providing a compass' (p. 43). Hij meent dat moraliteit in de internationale betrekkingen zal moeten bestaan uit een mengsel van geboden en nuttigheidsoverwegingen:

The commands cannot be followed at any cost: 'Thou shalt not kill' or 'Thou shalt not lie' can never be pushed so far that the cost clearly becomes a massive disutility to the national interest (p. 43).

Bij wijze van commentaar kan men constateren dat dit hetzelfde soort overwegingen is als die op grond waarvan sommige principiële pacifisten toch bereid zijn geweest de tegen Hitler-Duitsland gevoerde oorlog goed te keuren.

In het hoofdstuk over de toelaatbaarheid van het gebruik van geweld worden de klassieke overwegingen ten tonele gevoerd en aan de hand van moderne voorbeel-

den besproken: de rechtvaardige oorlog, de verdedigingsoorlog, het gebruik van geweld in dienst van het recht van zelfbeschikking, humanitaire interventies etc. Hoffmann brengt de dilemma's waarvoor regeringen en individuele burgers komen te staan, als zij zich een oordeel moeten vormen over het gebruik van geweld in de internationale politiek, duidelijk naar voren. Geweld in dienst van veroveringen en imperialisme is niet toegestaan; geweld ter verdediging van het eigen grondgebied of in dienst van de bevrijding van onderdrukte volkeren is onder bepaalde omstandigheden wel toegestaan. Maar wie maakt uit in een concrete situatie of er van het ene dan wel van het andere sprake is? En hoe staat het met de rechten van het individu, als hij opdracht krijgt ongeoorloofd geweld te gebruiken?

Can the soldier, when he is given the order to drop bombs on innocent civilians, or to kill hostages, or to torture a prisoner, excuse himself from criminal responsibility by pleading that he was just following a policy or obeying orders, and that the responsibility belongs to his superiors (all the way to the Chief Executive)? Or can he only avoid criminal responsibility by taking upon himself the right to break his bond of loyalty to the state? Passing the buck or revolting: this was the dilemma faced by the bombing crews of World War II (p. 88).

Terecht meent Hoffmann dat in laatste instantie slechts het individuele geweten bepalend is voor de vraag of geweldgebruik al dan niet geoorloofd is. Het zal echter in vele gevallen niet gemakkelijk zijn voor het individu een keus te doen tegen geweldgebruik dat de staat of zijn onmiddellijke omgeving hem oplegt.

Ook in zijn behandeling van de bescherming van de fundamentele rechten van de mens maakt Hoffmann een aantal behartenswaardige opmerkingen. Hij wijst onverkort de notie af dat de klassieke burgerlijke vrijheden voor ontwikkelingslanden nog niet aan de orde zouden zijn, omdat hun bevolking eerst voorzien moet worden van de allernoodzakelijkste levensbehoeften. Deze redenering, waarop regeringen van ontwikkelingslanden zich nogal eens beroepen ten einde de oppositie de mond te snoeren, is niet steekhoudend: er bestaat geen reden waarom verbetering van de fysieke levensomstandigheden in strijd zou zijn met het beschermen van de individuele vrijheidsrechten van de mensen. Terecht wijst Hoffmann deze ook hier te lande wel eens gehoorde redenering als onjuist van de hand. Verder wijst hij erop dat het goed is eerst orde in eigen huis te scheppen, alvorens zich druk te maken over schendingen van mensenrechten in andere landen:

Before one goes chasing violations outside, one ought to take care of one's own domestic problems, of one's own minorities, of one's own immigration policies, of one's own willingness, or rather very frequent unwillingness, to let refugees come in, of one's own economic patterns and policies that make the fulfillment of basic needs broad more difficult and tie and impoverished 'periphery' to a bloated 'center' (p. 112).

Gezien het feit dat de meeste staten op het punt van de bescherming van de mensenrechten wel enige boter op het hoofd hebben, zou een pleidooi voor de versterking van de rol van internationale organisaties – zowel gouvernementele als non-gouvernementele – hier niet misstaan hebben. Hoffmann legt zich echter voornamelijk toe op het formuleren van aanwijzingen ten aanzien van de vraag hoe nationale staten het meest effectief kunnen opereren ter bescherming van de rechten van de mens als onderdeel van hun buitenlands beleid. Hij pleit o.a. voor een doordacht, consequent beleid, waarbij de aandacht zeker zo sterk gericht moet zijn op schendingen van de mensenrechten in de eigen invloedssfeer (lees: van de Verenigde Staten) als

daarbuiten. Effectiviteit van de gekozen middelen ten einde de gestelde doelen te bereiken, acht hij daarbij terecht het belangrijkste criterium. Het zou bepaald de moeite waard zijn ook het Nederlandse mensenrechtenbeleid eens te onderzoeken aan de hand van de door Hoffmann gegeven overwegingen. Waarschijnlijk zou ook dat op het punt van effectiviteit van de gehanteerde middelen nog wel enige bijstelling behoeven.

Hoffmann besluit zijn boek met een bijdrage over verdelende rechtvaardigheid toegepast op de internationale politiek, wat door de Rawls-kenners zeker naar waarde zal worden geschat, en een concluderend hoofdstuk. Het is op zijn minst een interessante vraag, in hoeverre arme landen recht hebben op een deel van de rijkdommen van de rijkere landen en hoever zich een dergelijk recht uitstrekt tot de bewoners van die landen. Hoffmann is nogal sceptisch over de mogelijkheid het beginsel van de verdelende rechtvaardigheid over de wereld uit te breiden. Te zeer wordt de internationale politiek vooralsnog beheerst door het optreden van nationale staten en het denken in nationale verbanden – een conclusie die zich nauwelijks leent voor tegenspraak.

Hoffmann's boek is vooral nuttig, omdat het stimuleert tot nadenken over de relevantie van ethische overwegingen in de internationale politiek. Wat dat betreft is zijn constatering in het woord vooraf ter afsluiting van deze bespreking zeker de moeite van het citeren waard – een schijnbaar voor de hand liggende constatering die echter in nieuwsberichten over het handelen van 'Moskou' of 'Washington' wel eens uit het oog dreigt te worden verloren:

We must remember that states are led by human beings whose actions affect human beings within and outside: considerations of good and evil, right or wrong are therefore both inevitable and legitimate (p. xii).

P. R. Baehr

1 Besproken in *Acta Politica* XV: 3 (juli 1980), pp. 415-418.

Robert Nisbet, *History of the Idea of Progress*, New York (Basic Books) 1980, XI + 370 pp.

Toen ik het boek van Nisbet ter recensie ontving, was ik juist verdiept in de geschiedenis van het Saint-Simonisme, die vaak onderschatte maar uiterst invloedrijke 19de-eeuwse stroming onder leiding van scientistisch en technologisch georiënteerde vooruitgangsapostelen. Bij wijze van kennismaking raadpleegde ik daarom het register van Nisbet's boek en vond onder *Saint-Simonian movement* één bladzijde vermeld. Deze bleek echter niet over de Saint-Simonisten te gaan maar over Heinrich Heine(!) van wie op die plaats wordt gezegd dat hij in Parijs enige tijd met het Saint-Simonisme in aanraking kwam. Wat bedoelde stroming inhoudt en welk effect de aanraking op Heine had, blijft echter geheel in het duister.

Het register bleek echter misleidend. Elders, op pags. 247 en 248, wordt de Saint-Simonistische beweging wel degelijk kort besproken, zowel naar aanhang als idealen. Helaas is de uiteenzetting weinigzeggend voor wie de relatie wil weten tot het hoofdthema van Nisbet's boek.

Deze eerste teleurstellende kennismaking bleek achteraf illustratief voor Nisbet's